

L'arqueologia dels primats, nova proposta de recerca

07/2009 - **Art i Història**. L'ús d'eines per part dels hominins -el grup de primats que comprèn els humans (*Homo*) i els ximpanzés i els bonobos (*Pan*)- ha estat àmpliament investigat per arqueòlegs i primatòlegs, que el consideren un camp fonamental per estudiar la tecnologia i l'origen del comportament humà. Però, investigacions recents han posat de manifest la necessitat d'ampliar-lo a altres espècies de l'ordre dels primats, com els actuals goril·les i orangutans, i a altres anteriors als hominins, per situar, per primera vegada, l'evolució completa del comportament humà dins d'un context biològic més ampli. Amb aquest objectiu, un grup internacional d'investigadors de diverses universitats, entre elles la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), ha proposat la creació d'una nova disciplina, que han denominat arqueologia dels primats i que han descrit a la revista "Nature".

Es podria aprofundir en el coneixement sobre el moment de l'evolució humana en què va començar l'ús d'instruments, l'espècie o espècies que els van elaborar i l'ús que se'ls va donar.

La proposta de creació d'aquesta nova disciplina és fruit d'una reunió que va tenir lloc a Cambridge l'octubre de 2008 per abordar una qüestió central en Paleoantropologia: l'origen i el significat dels primers instruments de pedra trobats en els jaciments arqueològics investigats fins ara. La subscriuen investigadors de la Universitat de Cambridge, l'University College de Londres, la Rutgers University de Nova Jersey, el Kenyon College i la Miami University de Ohio, la Universitat de Kyoto, la Universitat de Calgary, el Centre International de la Recherche Scientifique, l'Istituto di Scienze e Tecnologia della Cognizione de Roma i la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), a través de Rafael Mora, catedràtic del Departament de Prehistòria.

Durant molt temps, argumenten, ha existit una separació entre l'arqueologia, -amb l'"Homo" com a objecte d'estudi- i la primatologia, el que ha impedit aplicar una perspectiva holística per obtenir un marc més ampli de l'evolució cognitiva de l'ordre dels primats i comprendre millor els contextos biològics, mediambientals i socials del seu comportament. Amb l'arqueologia dels primats, els investigadors proposen conjuminar metodologies usades pels dos àmbits de coneixement, comparar les dades obtingudes en les investigacions realitzades fins ara sobre l'ús d'eines, tant en primats humans com no humans, i establir un nou camp d'estudi, necessari per a un bon nombre d'investigacions en marxa.

D'aquesta manera, es podrien trobar respostes a qüestions com: quants grups de primats ja extingits van "inventar" l'ús d'eines; quines circumstàncies van permetre o impedir aquests descobriments; com ha influït l'ús continuat i repetitiu d'útils en l'anatomia dels primats no humans; o per què només els hominins ho han portat a terme fins a l'extrem actual. I aprofundir en el coneixement sobre el moment de l'evolució humana en què va començar l'ús d'instruments, l'espècie o espècies que els van elaborar i l'ús que se'ls va donar.

Una disciplina necessària

La necessitat d'establir aquesta nova disciplina s'ha accentuat els últims anys, amb els resultats obtinguts en investigacions realitzades en la segona meitat del segle XX, que han donat llum nova sobre la possibilitat que l'últim ancestre comú de ximpanzés i humans, la separació dels quals es va produir fa entre 5 i 7 milions d'anys, ja elaborés eines de pedra, o sobre l'ús que orangutans, caputxins i macacos fan actualment d'útils rudimentaris.

D'una banda, les restes d'objectes de pedra trobats en els jaciments prehistòrics Olduvayenses, que daten entre 2,6 i 1,6 milions d'anys, demostren ser el resultat d'una planificació profunda i unes òptimes coordinació espacial i destresa manual, realitzades pels membres anteriors al nostre gènere (*Homo habilis*). Això porta als investigadors a pensar que probablement existís una producció d'eines anterior, no coneguda encara, i fabricada per algun hominí més antic (*Australopithecus africanus*, *A. afarensis* i *A. garhi*). En aquests jaciments s'han arribat a trobar més de 70 resquills de pedra procedents d'una sola peça i obtinguts durant la fabricació d'útils, probablement usats per tallar carn, així com percussors o martells i encluses molt semblants a les que usen els ximpanzés actuals per a colpejar.

D'altra banda, l'aparent equivalència entre la grandària del cervell i les habilitats de manipulació d'aquests hominins i els dels grans simis actuals ha dut als investigadors a teoritzar sobre el fet que aquests últims poden, bé de manera directa o a través d'analogies, proporcionar un millor enteniment sobre els primers. Els primats no humans seleccionen pedres i material vegetal i els modifiquen per obtenir menjar o interaccionar socialment, el que desafia la perspectiva convencional dels hominins com únics creadors dels jaciments arqueològics. A més, encara que no s'ha observat cap primat en llibertat elaborant útils de pedra de manera intencionada, en investigacions recents realitzades amb primats captius (orangutans, bonobos i caputxins) s'ha demostrat que poden aprendre a fer un resquill senzill o reduccions rudimentàries de pedres.

L'arqueologia dels primats, conclouen els investigadors, no només potenciarà el desenvolupament integrat de l'arqueologia i la primatologia, més enllà d'elles mateixes; també afavorirà la incorporació d'altres àmbits com l'anatomia comparativa, la ciència cognitiva o l'ecologia evolutiva. I tot això permetrà obtenir noves i valuoses dades sobre l'evolució cognitiva dels primats humans i no humans.

Rafael Mora

Departament de Prehistòria

Universitat Autònoma de Barcelona

"Primate archaeology". Michael Haslam, Adriana Hernandez-Aguilar, Victoria Ling, Susana Carvalho, Ignacio de la Torre, April DeStefano, Andrew Du3 Bruce Hardy, Jack Harris, Linda Marchant, Tetsuro Matsuzawa, William McGrew, Julio Mercader, Rafael Mora, Michael Petraglia, H el ene Roche, Elisabetta Visalberghi, Rebecca Warren. Nature, vol. 460 (339-344). 16 July 2009.